

Folyó

Elhívták a nővérét, szakácsként kellett szolgálnia a túlparton.

Tavaszi volt, és az ország déli vidékeire jellemző tömény narancsilat egyre erősödött. A ház asszonya Isztambulban tartózkodott. A nagyságos asszony, akinek vastag combjai voltak, és rövidre vágatta a haját, nem bírta a kisvárosi levegőt, a csikorgó kerekű hintókat. Egy régi időkbeli kormányzó lánya volt; idősebb volt a férjénél, de azt mondogatták, legbelül szenvedélyesebb volt, mint egy tizenöt éves (míg végül a nagyságos asszony egyszer bejelentette, hogy nem hajlandó tenger nélküli helyen élni). Még törökfürdőt is építettek a vidéki házukba, márványból. Később énekesmadarakat is hoztattak.

Vajon megőrizte ártatlanságát az asszonyság? Arrafelé a szüzesség szemérme volt a legnagyobb érték, főleg akkoriban. A származásához nem férhetett kétség. Apja nem hétköznapi ember volt, igazi európai. Két nyelven is beszélt: perzsául és franciául. Lanton játszott. Egész életében olyan felelőtlenül bánt a pénzzel, hogy mire kinevezték ebbe a déli kisvárosba, nem maradt más vagyona a tisztségével járó fizetésnél. Az édesapjától maradt vagyon és a felesége biztosította bőséges évek már mind a múlté voltak.

A felesége is megöregedett. Élettelen, fehér bőre hájassá vált. Nem mozdult ki otthonról, meglegedett a vendégfogadásokon elhangzó pletykák végighallgatásával. A kormányzó uraság viszont itt is a fiatalkori szenvedélyeinek élt. Az egykori Szőke Sitkából nem maradt más, csak a 'zöld árnyalataiban játszó szempár'. Bizony, az ő idejében nem a kőkeménynek mutakozó férfiakat nevezték jóképűnek... Sőt, Mühürdarban, a magnóliákkal körbevett kastélyban élő egyke fiú még púderezte is az arcát. Azután Púderes Tevfiknek hívták. (Milyen sápadt, érzékeny férfiszépség volt!)

Az irodában dolgozó lányok hurinak, elérhetetlen túlvilági szépségnek tünnek a szemében, pedig régen nehéz volt egy lánynak elérni, hogy tetsszen neki. Fiatalsága elillant, és levertsége viselkedésében is megmutakozott. Még a nevelt lányuk hidegtől foltokban kipirosodott lábaival is álmodott. Kilenc éve, hogy feleségével külön hálószobában aludtak. A felesége, ahogy az iskolájában tanító francia apácáktól tanulta, hideg vízzel mosdott, és mindig erényesnek és szemérmesnek

mutakozott. Később tekintete már-már bárgyúan szelíddé vált. Nem tudta, hány évesen hidegült el tőle a felesége. A kalandozásait gondosan rejtve tartotta előle. Nem akart fájdalmat okozni neki.

Az évek során közönyössége annyira kézzelfoghatóvá vált, hogy a nyugat-anatóliai kisváros deres teleinek egyikén ezt kérdezte a most is csendesen, elhanyagolva heverő feleségéhez:

– Kegyed azt hiszi, nem szeretem?

– Nem – mondta a felesége –, hát persze, hogy szeret. Hisz a hitvese vagyok.

Mi haszna származhatott az asszonyságnak a francia nyelvtudásából? Egyetlen egyszer sem látta olvasni. A családi hagyományok értelmében köteles volt egy idegen nyelvet megtanulni. Amikor összeházasodtak, szép magas, nagy, fekete szemű, jómódú volt, mindene megvolt, amikor hozzáment, aminek egy tehetős családból származó lánynak lennie kellett. Aki ismerte, azt mondta: 'A kormányzó úr felesége úgy beszél franciául, mintha az anyanyelve lenne'. Valójában a török nyelvtudása is kétséges volt. De az erényes hallgatagsága valamiféle felsőbbrendűséget kölcsönzött neki a saját környezetében. Csak az ezen környezeten kívül esők érthették meg, hogy a hallgatagsága az ostobák nyugalmaival egyenlő. Az első éjszakán, ahogy a lábait lágyan megfeszítette, a szótlansága, oh, a szótlansága, mennyire izgató volt... De hát évek teltek el. Évek. A felesége a 'magas hivatali pozíció' egyik feltétele, annak bizonyosága volt csupán. Vagyis már nem nő...

Édesapám, hogy tehette ezt velem? ... Ebben a vidéki kisvárosban, olyan emberekkel körülvéve, akiket életem végéig képtelen leszek elfogadni. Talán azt mondja majd, ugyanezt élte át anyámmal, de nem ugyanolyan. Magához illő családból származott. Egy neves, isztambuli család gazdag, művelt lányát vette el. Ki hallott már olyanról, hogy egy kormányzó lánya egy aga hitvese legyen?

A lány tényleg nem hasonlított anyjára, a felesége örökös csendességének nyoma sem volt benne. Huszonnyolc éves volt, a nagynénjével lakott. Abban az időben a huszonnyolcadik életév meglehetősen félelmetes és reménytelen volt egy fiatal lány számára. Huszonegy éves korában eljegyezte egy tengerészfőhadnagy. Az ifjú a Moda-negyed valamennyi fiatal lányának szívét elnyerte. Mint egy sirály, olyan volt hófehér egyenruhájában. Két évig jártak jegyben. Fenyőtűvel borított hátuk a Heybeli-szigeten, a gyűrött szoknya okozta szégyen a kompravaló felszálláskor. Az első tangók könnyed érzelmessége.

Ahogy az uraság felolvasta a nővére által írt levelet, amelyből kiderült, hogy felbontották a jegyességet, a felesége a szalon karosszékebe hanyatlott.

– A nővére, az!? A lányom az ő nyomdokaiba lépett! – mondta. – Két éves jegyességet felbontani, gondoljon csak bele. Remélhetőleg semmi sem történt. Oh! ... Ez a lány egyáltalán nem hasonlít rám.

Ekkor képzelte el először lányát meztelenül. Zavarta a meztelen test gondolata, amely sosem kerül majd szemei elé. Az eljegyzési képeken, amiket küldtek, a férfi szorosán ölelte a lányt.

– Maga az apja – mondta a felesége –, azonnal hívja ide! ...

Ezután még három évig nem tért haza. Dacból a nagynénjével élt, aki régi udvarhölgy volt, az előszobás, fenyőkkal és magnóliafákkal körbevett házában. 'Minden férfi ugyanolyan', szokta mondani a nagynénje. Esténként a Lebon cukrászda eldugott asztalainál üldögélve teát ivott, és aprósüteményt evett. A kadiköyi hajó első osztályán ülve csak úgy ragyogott selyemharisnyájában. A szerencsétlen sorsán sajnálkozott, ugyanakkor arra várt, hogy rámosolyogjon a szerencse. Amikor a szerencse egy idős, gazdag, régi diplomata képében jelent meg, nemet mondott. Végül huszonnyolc éves lett. Abban az időben, a huszonnyolc év már...

– Az aga származása kétségbevonhatatlan – mondogatta az apja. Errefelé Topakfinak hívják őket, tehát a család régen Topakzade lehetett.

Ahogy az első zsrpárnák megjelentek a lapockái körül, annak a sok hold földnek, a Topakköy nevű falunak, amelynek földjei az év négy szakában teremnek, három hónapnál tovább nem lehetett ellenállni.

A Taksim negyedben pazar esküvőt tartottak. Hónapokig emlegették a kiszolgálást. Egy francia énekesnő (a családneve Avril volt) szívfacsaró szerelmes dalokat énekelt. Életében először, ugyanabban a pillanatban érzékenyült el, mint az anyja, de nem ugyanazért. A hatalmas tükrökben az italtól kipirosodott asszonyok elábrándozva nézgették magukat. Ahogy a lakodalmi nép szétszéledt, a kézfogások közben egyik vendégre sem nézett.

'A kormányzó lánya kicsit koros, de szép!' – 'Ugyan szűz lehet?' – 'Oh, ha a Heybeli-sziget fenyői beszélni tudnának, miről mesélnének?' És a Lebon cukrászda?' 'Igazából nem volt más választása. Végül egy paraszthoz ment hozzá.'

A kormányzó úr nyugodtabban kezdte űzni kis játékait a klubban. A szoknyavadász kalandjairól csak burkoltan beszéltek. (Igazi úriember volt.) Amikor részegsége legsötétebb pillanataiban az igaz szere-

lemről beszélt, azt mondogatták, a múltban nagy szívfájdalom érthette. Jóllehet egész életében nem élt át hasonlót.

Egy éjjel bement a felesége szobájába.

– Sıtkı Bey, történt valami? – kérdezte a felesége.

Narancsillatú, forró nyáréjszaka volt. A folyó igen alacsony volt. A szoba citromos kölni illatú volt. Olyan, ahol nem szerelmeskednek, hideg, rendezett. Ennyi elég is volt, hogy elillanjon a forróság...

– Szeret engem? – kérdezte.

– Persze – mondta az asszony. – A felesége vagyok, a lánya édesanyja.

A nővére őt is elhozta a túlpartról, amikor visszatért a kimenőjéről. 'Gyere!' mondta. 'Az isztambuliak elmentek. A méltóságos asszony és két cseléd. Nem is jönnek már vissza. Yusuf aga jár Isztambulba.'

A konyha a ház második emeletén volt. Nagyon tágas. Az örményektől maradt, négy szintes házak sorakoztak itt, a folyóval szemben, sötét falaikkal. Az eresz alját szép fafaragásokkal díszítették. Csengőt szereltek a kapukra, de a réz kopogtatók is megvoltak még. A konyhapult fala körben fehérre volt meszelve. A nagy, ónozott edények méret szerint sorakoztak a szélső polcokon. A sparhelt, amelynek tejét madarak képei díszítették, befűtötte a konyhát, amennyire lehetett. A nővére folyvást főzött.

– Engedd ki a hajad! – mondta a nővére. – Ne csinálj sok fonatot, fond kettőbe, és engedd le a hátadra! Ne kösd be a fejed! Nincs itt senki, csak te meg én. Az inassal ne is foglalkozz! Te szolgálsz fel az asztalnál.

'Hát az aga?' 'Az aga? – mondta a nővére. – Ugyan már! Tizenhárom éves vagy. Nagyapád lehetne.'

A túlpartról eszébe jutott a bulgur piláf íze, a nedves fa illata és a két bérelt siratóként dolgozó nénje. Azzal váltak híressé, hogy ők éneklék a legjobb siratókat, ők gyötrik magukat a leginkább. Még a gazdag házakba is meghívták azok, akik követték a hagyományokat. Amikor hullafáradtan hazatértek onnan hosszú fekete ruháikban (a szemük dagadt volt a sírástól, úgy siratták az ismeretlen halottat), így szóltak hozzá: 'Jó házba mentünk, sok ennivalót adtak a toron. Neked is hoztunk belőle. Mi nem vagyunk éhesek. Vesd meg az ágyat!'

A kétszobás házban nem volt más bútor néhány kóccal töltött vánkossnál. Ezek szolgáltak fekvő- és ülőhelyként is. Volt még egy falra akasztott képük a Kába-kőről. Fekete lepellel bevont szent hely. A háznép, vagyis a nővére, a két nénje és ő a leterített gyékényeken csendesen forgolódva élték életüket.

Nem volt más napi gondjuk, mint a kevéske aprópénz, amit kerestek. A kezébe adták, majd elküldték a boltba váltani. Sötét volt a boltban. Egy vak, szürkészöld szemű macska ódalgott arrafelé. Bent rohadtnövény-szag terjengett. Csendben odaállt a mérleg mellé, kezében az aprópénzzel. 'Na, már megint jól kifosztottátok a népet a várkapunál', mondták. Később megértette, hogy a kifosztással a kéregetésre céloztak. Az idősebbik nénje azt mondta: 'Mit tegyünk, nem halnak már meg annyian, mint régen. De ha lenne is, úgyszincs már, aki siratót hívna. Tán haljunk éhen? Azért adakoznak, hogy megóvják magukat. Hogy elúzzék a gondjaikat. Amikor azt mondta: 'többet nem megyek pénzt váltani a boltba', megverték. 'A nővéredre számítasz? Gazdag helyre férközött be, de mi hasznunk lett belőle?'

Aznap éjjel, amikor a nővére azt mondta: 'holnap elviszem őt', az idősebbik nénje elővette a Koránt, és órákon át hangosan olvasta.

'Biztosan van félretett pénzetek. Mi megyünk. Elvisszük két öltözet ruháját, a többi a tiétek lehet', mondta a nővére. – 'Ne vidd el.' – 'És ha visszajönnek az isztambuliak?' – 'Nem jönnek.' – 'Ha visszajönnek, az asszonyságnak nem kell majd a lány.' – 'Mondom, hogy nem jönnek! A többi dolog legyen a tiétek.' 'Hallgasd csak... Jó, ha néhány rongyot hagy itt, kegyetlen, istentelen!' – 'Van félretett pénzetek.'

Még nem kelt fel a nap, mikor útra keltek. A házak mintha a sárból nőttek volna ki. Hirtelen félelem hatalmasodott el rajta. A nővére elmondása szerint egy olyan nagy kastélyba igyekeztek, amelyet még nem is látott. (Mi az, hogy kastély?) Errefelé télen folyton esett, minden tiszta sár volt. Ott az utakat kővel rakták ki. Megszámlálhatatlanul sokféle ételt szolgáltak fel abban a házban. 'Datolya is van?' 'Még hogy datolya, te kis butus! Majd etetünk-itatunk, hízol egy kicsit.'

A házak olyan gyönyörűek voltak, hogy még a híd látványánál is jobban meglepődött rajtuk. Mit ér a híd? Mindenki átmegy rajta. Ezek a házak viszont! És nem is csak egy-kettő, mind. Óriási nagyok, és mind Yusuf agáé. Ha bezárja a kaput, annyi... senki sem mehet be az engedélye nélkül.

– Gyönyörű volt. Hófehér. Úriasszony volt. Pontosan tudta, milyen egy úriasszony. De nem bírta az itteni életet.

– Isztambul szebb hely, mint ez?

– Ennél nincsen szebb hely. De ha az ember nem fér össze az urával, minden hely börtön számára. A férfi minden. Mi is a nő? Ő kapja a szenvedést. Gazdag is volt, úrinő is. Az ujjai tele voltak gyémánt- meg briliánsgyűrűkkel. Rövidre vágatta a haját. A haj a nő hozománya.

A konyha folyóra néző ablakának párkányán üldögélt, és egész nap azt figyelte, hogyan folyik a víz. A nővére semmi munkát nem adott neki. 'És ha horgolnék?', kérdezte. 'Nem, nem, tiszta sárga az arcod. Csont és bőr vagy. Egyél-igyál, pihenjél, hízzál egy kicsit. Aki rád néz, azt hiheti, tízéves vagy, pedig már eladósorba kerültél.'

Azokban a napokban, mikor Yusuf aga hazajárt a birtokról, megszorodott a munka. Sorra sütötték a báránymáját. Különféle zöldségek, apróra vágott vörös paprika, válogatott ínycsészek...

Egyfolytában evett. Előbújt a benne rejtőző éhség, amiről eddig nem is tudott. A nővére reggelente pekmezt itatott vele. 'Igyál csak, vérserkentő.' Később egy nap elvitte a gőzfürdőbe, és alaposan megmosta. Ibolyával illatosította a haját, és szőrtelenítette a lábát ürömporral. 'Barna vagy, és a szőröd még inkább, de ezentúl mindig leveszszük. Úgy szép a nő, ha szőrtelen. Ráadásul muszlimnak bűn szőrosen maradni.'

Egy este azt mondta: 'Menj fel, melegíts lábmosó vizet az agának!' Csendben elvégezte, amit kértek. Vízet öntött a kovácsolt réztartályból egy mosdótálba. A karjára terítette az ezüsthímzéses törölközőt, majd várt. Ahogy bement a szobába, tudta, hogy Yusuf aga ott ül valahol. Annyira zavarban volt, hogy képtelen volt arra nézni.

– Gyere hamar, kislány!

Elébe tette a tálat. Lehúzta az aga sötét színű zokniját. Az óriási lábak mellett a keze aprónak tűnt. Megkavarta a vizet, aztán elkezdte mosni Yusuf aga lábát.

'Felcseperedtél, mióta nem láttalak', mondta az aga. Az egyik hajfonata túllógott a vállán. A nagy, csontos lábak a lavórban voltak. Elfelejtette megkérdezni a nővérét, meddig kell tartania a lábmosásnak. Az aga nem mondott semmit, csak nézte, ahogy dolgozik. Amikor azt mondta, elég, kissé megizzadt a háta.

Ahogy kiment, így szólt: 'Mondd meg a nővérednek, ma éjszaka egyedül iszom. Hűtse be a rakit!'

'Rakit kért? Tehát jókedvű... Nézd ezt a házat, ezt a nagy házat! Hosszú éveken át az isztambuli asszonyosság kezében volt. Még gyereket se csinált. Hogy miért? Nem tetszett neki az aga. Ő a kormányzó lánya! Az apja gondjai a szerencsejátékkal meg a nőkkel idekötötték őket. Minden évben, ami a földekből befolyik, annak a nagy része hozzánk kerül. Aki meddő, az nem is nő, tudd meg. Elhúlt az ágyéka, olyan lett, mint a narancs, amit megcsípett a fagy. Legfiatalabb, legszebb éveit elpazarolta. Azt mondják, az igazi férfi a tarkójáról ismer-

szik meg. Ömer agának göndör haja és erőt sugárzó, egyenes tartása volt... Ha a nő nem érti a dolgát, a férfi megtalálja azt, aki igen.

Odaállt a sparhelthoz, és egy csillogó ónozott serpenyőbe öntötte a tömény, sűrű olívaolajat.

A túlparton hunyorgó, halvány fények látszódtak. Vajon a néneji még mindig kint kéregettek a sűrű, meleg esőben, fekete ruhájukban? Ahányszor rájuk gondolt, az a szomorú ének visszhangzott fülében, amit egyszer a várkapu közelében hallott.

Milyen szép volt ez a konyha! Vajillatú, köményillatú, meleg, tele friss zöldségekkel, sorba rendezett kolbászokkal. Milyen szépen ragyogtak a banánfürtök! És a diópüré, amit a folyóra néző ablakban ülve evett...

– Te mosod meg a retket – mondta a nővére –, rakd szépen sorba a salátának való mellé! A zöldhagymának ne vágd fel a fehér részét, elég, ha csak a zöldjéből vágysz! A cserkesz csirkéből ne szedj ki sokat a tányérra! Csak egy kevés legyen az asztalon a sokféle ételből! Ez adja meg a rakí-asztal szépségét. Jól húzd el a függönyöket, nyisd ki az ablakokat, hadd hallatszon a víz zúgása. Az isztambuli asszonyosság is így csinálta. Yusuf aga is épp így szereti. Dörzsöld be a kezed kávéval, elveszi a hagyma szagát.

Mintha Yusuf aga petyhüdt, lógó hasának súlya az egész testében csúszkált volna.

Szorosan az oldalához szorította a kezét. Arra gondolt, amikor először látta a szőnyeggel borított, aranyfüstös bútorokkal teli szobákat. Meglepődött, és amikor nem látták, kezét a bútorokhoz érintette.

– Az nagyságos asszony rendezte be a házat, azt hinnéd, a tündérr király lakik itt...

A plafonokra szőlőfürtöket festettek. Vajon milyen volt az ebben a szobában lévő? Még jobban hunyorított. A lilák közé egy-egy zöld fürtöt is tettek. Ugyan miért festették lilára a leveleket? A rá nehezedő súly egyre kisebb és kisebb lett.

Abban az évben a heves esőzések miatt eléggé megáradt a folyó.

Felpuffadt állati tetemek akadtak fenn a folyó kanyarulataiban. Marhák voltak.

Egészen távol, a hegyvonulatok fölött a hideg levegőt északra terelő felhők vonultak az égen.